

Forſitan hæc ſpernant iuuenes, quibus arte benigna,
Et meliore luto finxit præcordia Titan.
Sed reliquos fugienda patrum veſtigia ducunt,
Et monſtrata diu veteris trahit orbita culpe.
Abſtineas igitur damnis, huiusce etenim vel
Vna potens ratio eſt, ne crimina noſtra ſequantur
Ex nobis geniti: quoniã dociles imitandiſ
Turpibus ac prauis omnes ſumus. Circa
quod multa dici poſſent, quibus tamen hæc negamus locum, alibi, Deo auſpice, tribuendum.

Timor Dei maximè in illis neceſſarius.

37 Et Deum timentes. Et quàm id meritò! Si Dei timor in regionibus iſtis non adſit, vix eſt alius, qui à miniſtro ſacro verè & ſeriò timeatur. Habent quò poſſint timorem omnem alium ſubmouere. Prælati abſunt: ſcelerum teſtes timidiffimi delatores, & ex quibus plures vix vnus idonei teſtis partes explent, de quo Dom. Solorzanus Tomo 2. Lib. 1. Cap. 27. num. 57. Et nos alibi. Quòd ſi quidquam videatur imminere periculi, præſtò eſt cuncti-potentis argenti ſubſidium. Si ergo Dei timor non adſit, actum eſt de omnibus puræ conſcientiæ ornamentis, & turpitudini ianua frequentiffima referata. Et qualis inde Euangelicus miniſter, Euangelij ipſius exitioſiffimus infamator? Hinc Apoſtoliſ, & Apoſtolicis viris, quibus credita mundi conuerſio, laus illa congruit, quæ habetur Cant. 5. v. 15. *Crura illius columna marmorea, quæ fundata ſunt ſuper baſes aureas.* Circa quam Diuus Ambroſius ita loquitur: *Accipite de Verbo Dei lectum in Cantibus: Crura eius columna marmorea fundatæ ſuper baſes aureas. Significat ſcilicet columnas eſſe Apoſtoloſ, qui fundati ſunt in timore Sancto.* Sic ille. A timore ergo Domini fortitudo, & inde in Euangelicis operariis de vniuerſis animæ hoſtibus ſperandus triumphus, & coronæ victorialis. *Timor Domini gloria, & gloriatio, & lætitia, & corona exultationis.* Eccli. 1. v. 11. Vbi doctus Interpres ſic ait; *Denique timens Deum eſt triumphator, idè quæ coronatus; triumphat enim de peccato, mundo, carne, & Dæmone.* Hæc ille.

Cant. 5. v. 15.

Inde Euangelicis miniſtris fortitudo.

Eccli. 1. v. 11.

Victoria, & triumphus.

Doctos pro Indorum conuerſione requirit Pontifex, & quanta doctrina neceſſaria.

Eccli. 1. v. 12.

Arabicus.

38 Doctos. Falluntur ergo illi, qui ad negotium conuerſionis Indorum ſuperuacuum exiſtimant eſſe doctrinam, à quâ doctus quis poſſit abſolutè vocari. Plura certè in eo occurrunt, quæ ſolius Grammaticæ, & leui quædam moralis Theologiæ notiã nequeunt expediti. Hinc timori Domini ſapientia adnexa à Siracide pro ſalute propria & aliorum cù fructu pertractanda, *Corona*, inquit, *ſapientia timor Domini, replens pacem & ſalutis fructum.* Vbi ſic Arabicus; *Ex ea multiplicatur doctrina (ex ſapientia inquam) & vita, & ſanctitas; & eſt virga vtilitatis, & ſuſtentaculum laudis, & honor perpetuus cuiuslibet illam tenenti.* Sic ille. Multiplicatio ergo doctrinæ, quæ & glorioſa docenti & ſalutaris ipſi, vtiliſque aliis, à timore Domini ſapientia maritato. Inde pax, & abundantia pacis, quæ ſcilicet repleat animam ſic feliciter ſapientis; tales enim (vt experientia notum) paciſici ſunt, & ſtudio aſſidui, ac incubantes libris, externos ſolent vitare

tumultus, quibus indocti, tædio habentes libros, idè quæ gyro-vagi, frequenter impli-

39 Peritos. Inter doctos & peritos aliquid intereſſe diſcriminis ex Tullio Libr. 3. de Officiis, conſiſtunt quidã, vbi illa eiufdem verba, *Cum ſint docti à peritis, facile à ſententia deſiſtunt.* Videtur ergo peritus ille eſſe, qui non ſolum doctus eſt, ſed etiam ad docendum aptus: neque enim docti omnes ſunt ad docendum idonei: & idonei profectò ad conuerſionem Indorum, eoſque in fide & Chriſtiana pietate continendos, requiruntur. Vnde Gentium Apoſtoloſ, *Qui & idoneos*, inquit, *nos fecit miniſtros noui Teſtamenti.* 2. Cor. 2. v. 3. Eſt autem peritia timori Dei ſapienter adiuncta, quia Spiritus ſanctus dotes iſtas ſua ſententiã copulauit. Eccli. 25. v. 8. ſic dicens: *Corona ſenem multa peritia, & gloria illorum timor Dei.* Vbi peritia videtur quali ſenibus propria commendari. Quod quidem in cauſſa præſenti mirè congruit, dum monentur ij, quibus cura mittendorum Miniſtrorum pro ſalute Indorum incumbit, ne iuuenes operi tanto præſtanciant, niſi in illis morum comperta maturitas ætatis defectum ſuppleat, quod non ſemel accidere fatiſ eſt compertum: ſicut & ſenes inueniri ſenſu quoad grauiã & ſeria penitus deſtitutos. Monſtrum inquam illud, quod cum duobus aliis ſibi eſſe ſaſtidio Spiritus ſanctus proteſtatur, dum Eccli. 25. v. 3. & 4. ſic ait: *Tres ſpecies odiuit anima mea, & aggrauor valde anima illorum: Pauperem ſuperbum: diuitem mendacem: ſenem fatuum & inſenſatum.*

Peritos itè & quid peritia.

Tullius.

2. Cor. 2. v. 3.

Eccli. 25. v. 8.

Timor Domini quomodo coniungatur.

Eccli. 25. v. 3. & 4.

Expertos denique, & quòd experientia corona ſit.

Eccli. 25. v. 8.

Ibid. 34. v. 9.

P. Cornelius.

Euangelicis miniſtri officium.

Præferendus expertus in conuerſu ad Pontificem.

P. Baunij.

rum Diſputat. 3. Quaſtione 13. communem doctrinam amplexus: Ad bonum commune Beneficia cum ordinentur ex rei natura, fieri poſſunt, vt doctus ſanctiori idè quæ præferri debeat, expertus meliori, qui tamen rerum uſu, experientiaque non polleat; eo quòd (inquit D. Thomas 2. 2. qu. 66. arti. 2.) ille qui minus eſt ſanctus, & minus ſciens, poſeſt magis conferre ad bonum commune propter potentiam vel induſtriam ſecularem, vel propter aliquid huiusmodi: & quia diſpenſationes ſpiritualem principaliter ordinantur ad vtilitatem communem, ſecundum illud. 1. ad Corin. 12. Vni cuique datur manifeſtatio ſpiritus ad vtilitatem: idè quæ quandoque abſque acceptione perſonarum in diſpenſatione ſpiritualem illi, qui ſunt ſimpliciter minus boni, melioribus præferuntur. Sic ille. Quod etiam cum aliis tradit Diana Parte 3. Traçt. 5. Reſolut. 110. & Thomas Hurtadus Traçt. 12. num. 13. 16. & ſeq. Sed de his alibi magis ex profeſſo.

D. Thom.

Corollarium peculiare.

Non ſolum qui mittitur Euangelij Miniſtri, ſed quicumque alij in Indijs alenſi liberaliter.

41 Ex diſis ſequitur, cum Rex Catholicus Euangelicos miniſtros in Indias non ita frequenter mittat, neque mittere fortè poſſit; ſi quos tamen ſciat ex iis, qui in Indijs degunt, ſedulo huic negotio incumbere, teneri eos ſuis ſumptibus alere; niſi ipſis aliunde ſuppetat, vel nolint Regium patrimonium eã contributione grauare. Cum enim teneatur de operariis huic vineæ prouidere, eo cum onere traditæ, ſiue ipſi aliunde veniant, ſiue ibidem degant, obligatio eſt eadem temporaliter ſubueniendi. Et cum Rex nequeat ſic laborantes habere præſentes, vt id faciat, ad quod teneretur; eam curam debent habere Proreges, Præſides, ac Gubernatores, vt Regiam & proprias ita conſcientias exonerent; ad hoc enim præcipue mittuntur, quia illud eſt in Regiã obligatione præcipuum. Quod cum Catholicus Reges Ferdinandus & Iſabella probe noſſent, ſic ad regium Indiarum ſcripſere Conſilium, vt habetur Tomo. 1. Reſcriptorum Indiarum, pag. 13. *Iuxta obligationem & onus, ſub quibus Indiarum domini ſumus, & ſtatutum maris Oceani, nihil inxiſtiſ optamus quàm publicationem & ampliationem legis Euangelicæ & conuerſionem Indorum ad noſtram ſanctam fidem Catholicam: & cum ad hoc tanquam ad principale intentum, quod habemus, cogitationes noſtras & curas dirigamus: Mandamus, & quantum poſſumus noſtri Senatus Indiarum Conſiliariis iniungimus, vt omni alio reſpectu emolumentis & queſtibus noſtris poſſiſto, eam habeant curam, ſibi præcipuam diſponendi omnia, quæ ad conuerſionem & doctrinam Indorum ſpectant: & omnium maximè aduigilent, & totis ſuis viribus & intellectu in id incumbant, vt Miniſtros idoneos ad illam prouideant, omnia alia media neceſſaria & conuenientia adhibendo, vt Indi, & illarum partium indigenæ conuertantur, & in agnitione Dei & Domini noſtri perſeuerent, ad honorem & laudem ſui ſanctiſſimi Nominis. Vt hoc pa. To Nos hanc ſollicitudinis noſtræ partem, quæ ad nos conſtrahitur, adimplendo, & cui tanoperè ſatisfacere cupimus, noſtri Conſilij Auditores conſcientias ſuas ex-*

Curam Miniſtrorum Catholicæ Reges agnoſcunt eſſe præcipuam.

Maximè notanda verba.

nerent, quandoquidem cum illis Nos conſcientias noſtras eo onere liberamus. Sic Reges Religioſiſſimi, iuſtiſſimi & piſſimi. Nec ſucceſſorum alia mens: vt intelligant ij, qui in ſollicitudinis partem vocantur; circa Euangelij Miniſtros curam illis debere eſſe præcipuam, & ita id, quod ad illorum ſuſtentationem ſpectat, libenter, opportunè, & liberaliter exequendum.

CAPVT IV.

Vtrum Exteri in negotio conuerſionis Indorum conuenienter excludantur.

42 Quidquid de excluſione eorum ſit, quòs comoda tantum temporalia ad iſtas pertrahunt regiones; in quo non variã conuenientia rationes occurrunt, propter quas poſſet lex id canens à Rege noſtro conſtitui; circa alios cum diſtinctione loquendo,

Dico primò. Exteri ex iis Prouinciis, quæ Regi noſtro vt vero domino ſubiectæ ſunt, immeritò videntur in negotio curandæ ſalutis Indorum excludi. Probatuſ manifeſtè: nam Reges noſtri debent, iuxta obligationem, quam ipſi, vt num. præcedenti vidimus, recognoſcunt, idoneos miniſtros ad ſalutem Indorum prouidere: Atqui exteri diſtarum Prouinciarum idonei eſſe poſſunt: ergo immeritò videntur excludi. Major eſt clara, & Minor comperta ratione & experientia. Ratione inquam, quia idoneum miniſtrum conſtituunt ea, quæ Cap. præcedenti à Pontifice vidimus requiſita: omnia autem illa in præſatis poſſunt reperiri; quia nihil conſingi poſſet, propter quod valeat quantumuis leuis incapacitatis vmbra demonſtrari. Experientia autem non vnum aut alterum, ſed complures hiſtoria dignos oſtendit, qui regnum Chriſti cum regno pariter Regum noſtrorum egregiis laboribus propagarunt. In Indiã quidem Orientali, & eidem proximis Prouinciis, Apoſtolicis viri conuerſionem mirabiliter promouerunt, quos noſtræ hiſtoriæ, & nonnullæ aliorum, veritate contra inuidiã caliginem albefcente, concelebrant. Antonius Criminalis Proto-martyr Societatis, Alexander Balignanus, Mathæus Riccius, Michaël Rogerius, Carolus Spinola Martyrio & ſanguine nobiliſſimus; Laurentius Maſſonius, Marcellus Maſtrillus, à cælo Martyr initiatus, Rodolphus Aquaiua, & ipſe Martyrij lætrea & natalibus illuſtriſſimus; Organtinus Brixianus, Patius Camarius, Ioannes Baptiſta Zola, Franciſcus Almeriquius, Alexander Vallaregius, Hieronymus ab Angelis; vt omittam alios. In Occidentali Angelus Monitola, Horatius Veccius, Ioannes Darius, Simon Maieta, Iulius Paſchalis, Antonius Riparius, Camillus Conſtantius, & plures alij, qui ad experientiam captandam abundè ſufficiunt. Et quamuis nonnulli ex ipſis in iis ſint nati regionibus, qui Catholicæ Regi non ſubſunt; id ſanè non obſtat; tum quia plurimi illius vaſalli ſunt nati: tum etiam quia inde ro-

Aſſertio 1. de ſubiectis Corona, quòd non debeant in negotio ſalutis Indorum excludi.

Illuſtris illorum Catalogus, qui in Indijs gloriſſimè laborarunt.

baſtus

buſtius ſumitur argumentum: Si enim idonei illi Euangelij miniſtri, quanto id poſſit certius de ordinariis vaſallis affirmari?

Suſpicio maleuolii affectus uerulſa.

43 Communis reſponſio de ſuſpicione ex talibus non bene erga res Hiſpanas affectis, iuxta ea, quæ habet Caſſianus in Caralogo gloriæ mundi Parte II. Conſiderat. 22. ex dictis depellitur: experientiâ ſiquidem multiplici comprobatur eos nihil aut dixiſſe, aut egiſſe aliquando, quod ſuſpicionem poſſet præfati affectus generare. Sunt ergo præſumendi idonei, cum nihil in contrarium oſtendatur. Cap. Dudum, de Præſumptionibus. Et quidem Rex noſter in exercitiis ſuis, quos hæc tempora ſidentiffimis ducibus inſtructos exigunt, externos adhibet, quibus & arces & vrbes in Hiſpaniâ propugnandæ, & gubernandæ committuntur. Nihil ab iis timetur & meritò. Cur ergo à paupere Sacerdote, quem gloriæ Dei zelus, & animarum ſalutis, ſuis tenet miniſteriis intentum, timeatur. Ibi certè trepidatur, ubi non eſt timor, id eſt, timendi ratio, ſi res hæc, vt pareſt, rationabiliter tranſigatur.

Et reſponſio alia de de meliori per domeſticos agendi ratione.

Franciſcus Patricius.

44 Dicit vterius poteſt ſufficientes eſſe ex Hiſpaniâ Operarios, vt non ſit opus externum quæri ſubſidium, & rem hanc melius per ipſos, quàm per externos agitari. Annuo penitus, ſi res ita ſe habet: non tamen ſe habere, cum ad executionem tenditur, norunt qui pro huiusmodi cauſis in Europam deſtinantur. Pro quo & eleganter Franciſcus Patricius Lib. 3. de Regno, Titulo 13. ubi ita ſcribit: Vt enim diligens venator, ſi in patriâ ſua optimum canem non inuenit, Epiroticum aut Laconicum, magnâ impenſâ magnâque diligentia exquirat. Sic Rex, ſi regionis ſuæ idoneos indigenas non habebit, toto orbe terrarum perquiſitos, ſummo ſtudio, omnique largitione ac largitate conſtituet. Sic ille. Qui Mathematicas facultates doceant aduehantur extranci, quia Noſtri ad hæc ſtudia non ita aſſiciuntur, vt excellentes euadant magiſtri: Cur non ad rem, de quâ agimus, ſi opus iis fuerit, aduehantur? Bella certè in Hiſpaniâ, non ſolis geruntur Hiſpanis, ſed neceſſarium eſt externos aduocari: ergo & in ſpiritualibus expeditionibus aduocari externi poterunt, ſine vilo nominis Hiſpani dedecore; immò & cum honore maximo, vt Regi tanto in vtrâque cauſâ, ſpirituali inquam & temporali, omnes fideles ſubditi conmiſtrent.

Aſſertio 2. de Vaſallis Beneficiis idem ſtatuum.

45 Dico ſecundò. Subditi Pontificis ob temporale in Italiâ dominium, non videtur conueniens vt in cauſâ, de quâ loquimur, arceantur. Hoc ex eo oſtenditur, quod in ſuperioribus oſtendimus, donatione inquam Pontificis Reges noſtros Indiarum dominos conſtitutos: quod & ipſi fatentur, vt vidimus num. 41. Indecorum ergo videtur, vt eius ſubditi in cauſâ adeò piâ, in quâ valdè viles eſſe poſſunt, penitus repellantur. Noui aliquos ex iis Operarios inſignes, & Hiſpanis noſtris gratiſimos, quibus vnam plures alios ſimiles haberemus.

Aſſertio 3. de Germanis, & a-

Dico tertio. Ex Germanis, & aliis Hiſpano nomini non inſenſis mitti conuenienter poſſunt, vnde non videntur conuenienter a-

moueri. Probatur ex dictis; hos namque idoneos & ratio & experientia demonſtrat, pro ſuſpicione autem ratio ſubeſt nulla. Ex iis etiam nouimus aliquos ſtrenuos & indefeſſos Indiæ vitæ cultores. Cur ergo tales bonus Paterfamilias ſub pactoſione donari non conducatur, pondus diei & ætus aptiſſimos ſuſtinere?

lis Hiſpania non inſenſis idem ſtatuum.

Aſſertio 4. de inſenſis negans, ſed cum eorum laude.

46 Dico quartò. Ex nationibus quaſi naturaliter aduerſis non expedit Miniſtros conuerſionis admitti. Hoc non ex eo ita profero, quòd minus apti ſint. Quis enim Gallos ſatis aptos non cenſeat, qui in Nouâ-Franciâ res mirabiles incredibili patientiâ perpetrarunt? Sunt equidem ad ſpiritualia aptiſſimi miniſteria, ingenio, litteris, & experientiâ conſpicui. Neque ex eo quòd timeri aliquid ab ipſis queat. Quid enim ab imbelli, & ærum ſæcularium egregio deſpectore timeri poſſit? nihil certè Carolus V. à Borbonio timuit, quem exercitiis præfecit ſuis, ſicut neque à Condeo Principe Rex noſter arma noſtra tractante contra Gallicas irruptiones; & ab iis, de quibus agimus, timeatur? Non mittendos tamen aſſero, quia frequentibus erunt obnoxij calumniis, & rem, pro quâ animus maxime tranquilluſ & pacatus exigitur, non poterunt promouere. Communiter enim habebuntur ſuſpecti, vtpote rebus noſtris quaſi naturaliter aduerſantes, iuxta vulgarem reſponſionem de quâ num. 43. hic potius congruentem. Et licet prudentiores ſecus iudicabunt, vulgus tamen prudentiâ leges ignorat, vnde & quod ſentit, non veretur eſſari, veritatis peſſimus interpres, iuxta Senecam Lib. 2. de breuitate vitæ. Scimus etiam ob leuiſſimam, aut potiùs nullam huiusmodi occaſionem, graues obortas tempeſtates, quas auertere oportet, tranſmiſſione negatâ. Quod Principibus obleruandû, iuxta Aulianum vt Diui. in quâ ſic Imperator: Voluntarios labores, vt quietem aliis præparemus. Pro quo & alia habet Gloſſâ in Præmia Decretalium. Et in regionibus adeò remotis id peculiariùs accurandum; quamquam regula iſta ſuas poſſit exceptiones habere; vnde & ſcimus aliquos cum tranquillitate animi, nullis excitatis aliunde flatibus, in vineâ iſtius culturâ egregiè laboraſſe. Pro quibus hæc ſatis, in quibus non tamquam iudex, ſed tamquam teſtis elocutus: ſcio enim Regi noſtro graues & ſapientes Conſiliarios aſſiſtere, quibus de conuenientiâ circa prohibitionem aut indulgentiam, erit integrum iudicare. Sed quia illi circa valdè remota delibent, neque id, quod ipſa rerum faciès præſentibus exhibet, poteſt eſſe perſpectum, non ſum veritus faciem teſtimonij præferre; cum ſit eius, qui ipſos ferè quinquaginta annos in iſtarum rerum proximâ inſpectione tranſegit. Iuuat autem illud Orientalis Prouinciæ Societatis noſtræ Parum communi calculo roborare. Illi enim Anno 1575. conſultatione habitâ circa ea, quæ ad promouendum rei Chriſtianæ ſtatum conferre poterant, cum Viſitatore Alexandro Valignano conuenientes, id ſtatuerunt inter alia, quod P. Sacchini 4. Parte hiftoriæ Societatis Lib. 3. num. 230. his refert ver-

Ratio pro illa, excluſiſi aliis.

Seneca.

Aut horum. Vt Diui.

Prouincia India Orientalis Societatis præclarum exemplum, & illuſtris ſententia

bis:

bis: illud quoque viſum eſt in deliberationem vocandum, an alios præter Luſitanos expediret in Indiam ex Europa socios mitti: ubi ſummo omnium acclamatum conſenſu, non modo ex alijs quibusuis Prouincijs cum gratiarum actione excipiendos libentiſſimè, ſed etiam inuitandos, rogandosque: & ſupplicandum P. Generali, vt quando vna Prouincia Luſitana nequaquam ſibi ipſi, Braſiliæque, & Indiarum tot tamque amplis regionibus poſſet ſufficere, nullo modo Spiritui ſancto, Domino que meſſis Operarios in meſſem ſuam mittenti præcludi aditum ſineret. Sic ille.

Conquiſitoribus remuneratione debita, ſicut generaliter egregiè laborantibus. Caſſiodor.

Voluntas obſequendi ad gratificationem requiritur. Seneca.

Formula notabilis poſſeſſionis Indiarum.

Conquiſitoribus remuneratione ex iuſtitia debetur.

Ratio Aſſertionis aperta.

CAPVT V.

An, & quomodo, debeat, & poſſit Rex Catholicus, Conquiſitorum, & Conquiſtatorum merita munerari.

47 Quid debeat genere aliquo debiti, indubitatum apparet: meritis enim remunerationi debet proportionabilis reſpondere. Quæ veritas luce eſt meridianâ perſpecta. Et in materiâ, de quâ agimus, ſpecialiter à Caſſiodoro his verbis exornata; Tribuenda eſt iuſtis laboribus compenſatio: qua exprobrata militia creditur, quæ remunerata tranſiit, Athletam populis palma designat eſſe victorem. Sudores bellicos Cuius corona reſtat. Expectant etiam equi (alij: Equos, ſed minus bene) præmia ſua: & tanta iuſtitia vis eſt, vt nec illis tardius detur laboris præmium, qui ſentire non poterant denegatum. Sic ille. lib. 2. 28. Debentur ergo ſaltem gratitudinis debito Conquiſitoribus præmia, qui in Catholici Regis obſequium incredibiliter laborarunt. Ad gratificationem ſanè voluntas obſequendi requiritur, quod lib. 6. de beneficijs cap. 10. à Senecâ eleganter dictum verbis illis: Non enim proſuiſſe ſe mihi oportet, vt tibi obliget: ſed ex deſtinato proſuiſſe. Pro quo & cap. 19. Conquiſtores autem ex deſtinato proſuiſſe, non poteſt in dubium reuocari. Regum Catholicorum auſpicij, ſumptibus, & mandatis proſecti, eius nomine poſſeſſionem terrarum, quaſcumque inueniſſent, formulâ ſolemni captabant, quam multi ſcriptorum aſſerunt, & extat Tomo 4. Reſcriptorum Indiarum pag. 226. & ſequenti. Et eſt ſanè notabilis, quia in illâ Reges noſtri, ex quorum præſcripto ordinata eſt, Pontificem Romanum vti mundi dominum recognoſcunt, à quo proinde fieri ampliſſima donatio potuit regionum Indiarum. Non poteſt ergo circa obligationem titulo gratitudinis dubium eſſe vllum, vnde ad alios quaſtio reuocatur, circa quos

48 Dico Primò Reges Catholicos debent Conquiſtores (quo nomine etiam Conquiſtatores aut Conqueſtatores accipimus) iuxta quantitatem impenſi laboris ex iuſtitia præmiari. Sic P. Acoſta lib. 3. de procurandâ Indiarum ſalute cap. 11. Illuſt. Ioannes Zapata in Diſſertatione de iuſtitia diſtributiua parte 1. c. 4. n. 18. & parte 3. c. vlt. n. 1. D. Solorzanus to. 2. li. 2. c. 2. n. 59. & 60. & in Politicâ pag. 257. 303. 482. & 483. & alii. Ratio eſt clara. Nam iuſtitia obligationem fundat proprium jus in eo, cui debet reddi, & conſequenter proprium debitum in debitor reſpicit: At qui ita contingit in præſenti: ergo eſt propria iuſtitia obligatio. Maior eſt explorata, & Minor oſtenditur: nam

laborans in alterius commodum ex illius directione, & non vt meram gratiâ conferat, ſed vt laboris ſui proportionatam compenſationem accipiat, proprium jus fundat aduerſus illum: non eſt autem aliud niſi iuſtitia: ergo ex iuſtitia obligat debitorem. Irrefragabilis eſt diſcurſus, & applicandus cauſæ præſenti iuxta dicta.

49 Dico ſecundò. Obligatio dicta eſt iuſtitia commutatiua. Sic Illuſtriſſimus Zapata ſuprà, quod & Dom. Solorzanus videtur approbare, & hoc planè conuincit ratio adducta pro Aſſertione præcedenti. Et præterea ex eo oſtenditur, quia iuſtitia commutatiua talis dicitur propterea quòd circa commutationem verſatur, dum vnum pro alio datur, & ita commutatur: At qui Conquiſtores operas dederunt, & labores eximios in Regum Catholicorum quaſtuoliſſimum obſequium: ergo illis debetur compenſatio æquivalens, iuſtitia commutatiua titulo. Audiendus Seneca lib. 3. de beneficijs, ita ſcribens: Equiſſima vox eſt, & ius gentium præferens: Redde quod debes: Hæc turpiſſima eſt in Beneficio: Redde. Sic ille.

Obligatio eſt iuſtitia commutatiua.

Seneca Libro 3. de beneficijs cap. 14.

An diſtributiua interueniat, dubia quaſtio, & quomodo explicanda eſt illa.

Propria vtriuſque proportio.

50 Dico tertio. An cum iuſtitia commutatiua etiam diſtributiua intercedat, communis eſt quaſtio. Cum enim communia bona diſtribuit gubernator, ſi pro ratione laboris impenſi reddat, pacto aut expreſſo aut tacito intercedente, ſolum exerceri commutatiua, etiamſi proportionem geometricam attendat, vt inter eos, qui præmiantur, ſit reſpectus perſonæ ad perſonam, & non tantum rei ad rem, multorum ſententia eſt: cum tamen oppoſitum alij ſentiant, ex quibus videri poteſt P. Molina 1. p. q. 21. s. Hinc jam facile, & de quo nos alibi. Eſtque illud præſenti cauſæ parum neceſſarium: in quo tamen citati pro Aſſertione præcedenti priori ſententiæ videntur adhærere, & poteſt facile defendi, cum tamen contrarium probabilius videatur: quia proportio illa perſonæ ad perſonam eſt quid conſequenter obligatio ex ſolâ illâ reſultans, & ipſi propria. Et quando vnicuique ſecundum proportionem Arithmeticam redditur quod ſuum eſt, valdè per accidens ſe habet, quòd reſpectu alterius etiam interueniat obligatio, vnde eâ ſecluſâ ſimiliter redderetur. Id quod etiam ad commutatiua ſpectat, cui proprium eſt, cum non poteſt reddi æquale, id quod eſt poſſibile reddere, ſiue vnus tantum ſit creditor, ſiue ſi plures. Quod tamen in diſtributiua non accidit, cuius eſt proprius reſpectus ille in debiti redditione præciſus, & ſolum ea, quæ ſunt communia, diuidentis: hic enim iuſtitiam aliquam conſtituit: ſed non aliam: ergo illam; vnde immeritò confunduntur.

51 Dico quartò. Reges Catholicos reddentes Conquiſitoribus pactam mercedem laborum, non videntur ad aliquid vterius obligati ex rigore iuſtitia, etiamſi poſtea minus proportionata videatur. Sic Dom. Solorzanus Tomo 2. lib. 2. Cap. 30. n. 20. ubi pro eo Hiſpanas leges adducit. Ratio eſt, quia generaliter loquendo vltra pactam mercedem nihil debetur vterius: dicere enim poteſt ita ſoluens Euangelicum illud Matt. 20. v. 13. & 14. Amice, non facio tibi iniuriam: Nonne ex denario conueniſti mecum? Tolle quod tuum eſt.

Pacta mercede ſoluenda non eſt vterius ex iuſtitia obligatio.

Matt. 20. v. 13. & 14.

B